

רבים צריכים לוי

Category: בראשית, תולדות

כיצד אברהם אבינו, לצד רבים מגדולי ישראל לאורך הדורות עזבו את ארץ ישראל חרף איסור מפורש בתורה?

כיצד 'עולים' לארץ ישראל

כולנו מכירים את הביטוי "עליה". למילה הזאת יש שני פירושים: א. עליה לתורה; ב. עליה לארץ ישראל. ישנו בד בבד ביטוי פחות מוכר – "ירידה". ירידה פירושו שמישהו עוזב את הארץ, הוא נקרא "יורד". מהיכן צמח הביטוי הזה? הרי במציאות המצב הוא הפוך; ים המלח הוא הנקודה הנמוכה ביותר בכדור הארץ, ואדרבה, בנפאל למשל יש את ההרים הגבוהים ביותר והישראלים רצים לשם בהמוניהם – מדוע אם-כן זה נקרא "עליה לארץ" או "ירידה מהארץ", לכאורה היה צריך להיות הפוך לגמרי.

אלא שהמקור של הביטוי הזה הוא מהתורה. בפרשת לך לך מסופר שאברהם עזב את הארץ וירד למצרים "ויורד אברהם מצרימה". וכמה פסוקים לאחרי זה כתוב "ויעל אברהם ממצרים". כלומר, כשהוא חזר לארץ זה נחשב עליה. ושוב בפרשתנו אנו מוצאים שה' אמר ליצחק "אל תרד מצרימה", ושוב בהמשך: "ויוסף הורד מצרימה", "ויורדו אחי יוסף", ועד הלשון הידוע מספרי (דברים): ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות, שנאמר חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפנה ומכל הארצות (ירמ' כ"ג, ח').

אומר על כך המהר"ל מפראג שהסיבה שארץ ישראל נקראת גבוהה מכל הארצות, זה לא בגשמיות כפשוטו אלא מצד מעלתה הרוחנית והגשמית.

שלושה היתרים

האם היום קיימת מצוות ישוב ארץ ישראל? על כך ניטש ויכוח בין הפוסקים. כלומר, האם יש חובה על יהודי שמתגורר בארה"ב לעשות עליה לישראל? לדעת רוב הפוסקים אין חיוב כזה, וישנם אף סוברים שזה אפילו לא מצוה.

אבל ברור לכל הדעות שמי שכבר גר בארץ ישראל אסור לו לצאת ממנה. וא"כ נשאלת השאלה על הרבה יהודים בימינו שעזבו את הארץ, כיצד הם עשו זאת? והרי אסור לרדת ממנה!

השאלה הזאת הולכת חוזרת שנים רבות אחורה על אברהם אבינו שקיים את כל התורה כולה עד שלא ניתנה והוא עצמו עזב את הארץ! השאלה הזאת נשאלה בד בבד על יהודים במשך כל

ההיסטוריה שעזבו את ארץ ישראל. למשל, מסופר שמרדכי היהודי המוכר לנו ממגילת אסתר עלה לארץ בתחילת העלייה השנייה של שבי ציון ביחד עם עזרא הסופר והוא היה אחד מאנשי כנסת הגדולה, ולאחר מכן הוא חזר לפרס ושם נפטר. כמו כן בדורות מאוחרים יותר הרמב"ם עלה לארץ ישראל וירד למצרים, ועליו השאלה חזקה יותר שכן כידוע חל איסור לחזור למצרים.

[וכמו שיש אומרים שהרמב"ם היה חותם את שמו והיה מוסיף לצד השם שלו את התיבות "העובר על ג' לאוין בכל יום", כמו שכתוב לא תוסיפון לראותם עוד עד עולם, ועוד פעמיים מפורש בתורה שאסור לרדת למצרים.] וא"כ מתעוררת התמיהה, כיצד הוא עשה זאת ועוד רבים וטובים כמותו?!

אלא ישנה הלכה שיש שלושה נסיבות שבעטיין מותר לרדת מהארץ:

א. ללמוד תורה ² דהיינו אם אין רבי כזה גדול בארץ, הרי שבשביל ללמוד תורה מרב מעולה ומשובח יותר מותר לצאת לחוץ לארץ, וכאשר הוא מסיים את חוק לימודיו עליו לחזור ארצה.

ב. לישא אשה ² אם אינו יכול למצוא שידוך, מותר לו לצאת מהארץ, ואחרי החתונה לשוב לארץ ישראל.

ג. לפרנסה, דהיינו אם הוא צריך לנסוע לעשות עסק מסוים הרי שהנסיעה מותרת לו לצורך זה.

אבל, כאמור, גם לצרכים הללו שהזכרנו הנסיעה מותרת לו זה לזמן מוגבל בלבד, אבל לשכון בחוץ לארץ ולגור שם באורח קבע, דהיינו שבדעתו לעזוב את הארץ מלכתחילה בשביל קביעות, אפילו לשם הסיבות הללו שהזכרנו ² אסור לו לצאת משום שאין בדעתו לחזור ארצה.

צורך הרבים גובר

וא"כ לאור ההלכה הנ"ל נשאלת השאלה על הרבה יהודים טובים שלפועל עזבו את הארץ ואין להם את אחד משלשת הסיבות שההלכה מתירה לעזוב, והשאלה הזאת נשאלת, כאמור, גם על מרדכי היהודי ועל הרמב"ם וכו' וכו'.

אולי ניתן לומר בדרך אפשר: ישנה הלכה בהלכות אבילות לרמב"ם (הל' אבל פ"ה הט"ז) וגם בשולחן ערוך, שאדם אבל אסור לו ללמוד תורה, אבל אם רבים צריכים לו ² מותר. הוא לכשעצמו אסור לו כי התורה משמחת אותו, אבל ברגע שאחרים זקוקים לו כי הוא רב גדול ומלמד תורה לרבים, אז לא מסתכלים ולא בוחנים אם הוא שמח מזה או לא, אלא מסתכלים על צרכי הרבים ומעדיפים אותם (ראה התוועדויות תשמ"ח חלק ב' עמ' 565).

ואם כן ניתן לומר שכן הוא בענייננו. ההלכה הזאת שמדברת על הנסיבות בהן מותר לו לאדם לצאת חוצה לארץ עוסקת רק באדם שבוחן את טובתו האישית ואז יש שיקולים לכאן ולכאן ויש הגבלות, אולם כאשר מדובר באדם ציבורי שרבים תלויים וזקוקים לו ² זה כבר סיפור אחר, כאן

הדיון הוא לא מה שהוא רוצה, אלא האם עם ישראל צריך אותו. לפיכך מרדכי היהודי בשעתו לא חזר לפרס לשם טובתו האישית אלא משום שהוא ראה לנגד עיניו את העם היהודי שנותר שם ולא עלה עם עזרא מבבל, רק 42 אלף יהודים עלו לארץ ישראל ויותר מחצי מיליון נותרו בבבל לבד, חוץ משאר המדינות, מרדכי היהודי חשב עליהם וכדי להציל אותם הוא חזר לפרס.

ואותו הדבר אנו רואים אצל הרמב"ם. כאשר הוא הגיע לארץ ישראל הוא לא מצא שם כלום, כמעט ולא היו יהודים בארץ באותה תקופה. ולעומת זאת, במצרים היתה קהילה גדולה מאד שהיתה זקוקה למנהיג בעל שיעור קומה כמו הרמב"ם כדי להנהיג את הקהילה הזאת. ואם כן במצב כזה שרבים צריכים לו, לא דנים לפי מצבו של היחיד, חובותיו או טובתו, אלא רק לפי מצבם של הרבים הזקוקים לו.

מה אנו יכולים ללמוד מזה? אנחנו לא גרים בישראל, אבל גם לפני שאנחנו עורכים החלטה מכרעת ומשמעותית בחיינו, אם זה לעבור מקום מגורים או כל החלטה רצינית אחרת, ראוי לחשוב האם העם היהודי ירוויח מזה יותר או לא. כלומר, טובת הרבים צריכה לעמוד לפני טובת היחיד. לדוגמא: אם אתה מעורב כאן בחיי הקהילה ובית הכנסת ואתה רוצה לעבור לפלורידה, עליך לחשוב על טובת הקהילה כאן, כי כאן אתה בוודאי עושה משהו חיובי וטוב, ואולי במקום אחר ☒ לאו דווקא. פה זה "רבים צריכים לו".